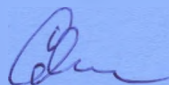

АВТ
947

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЯКОВЧУК СЕРГІЙ ВІТАЛІЙОВИЧ

УДК 343.98:343.611

**ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ
ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ СЕРІЙНИХ ВБИВСТВ**

**12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2014

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сьогоднішній день в Україні, незважаючи на підвищену увагу держави до реформування правоохоронних органів, що покликані розкривати, розслідувати та попереджувати кримінальні правопорушення, злочинність супроводжується якісними змінами.

Значний резонанс у суспільство вносять так звані серійні вбивства. Вони відрізняються від інших злочинів специфічними характеристиками способів вчинення та приховування, слідової картини, особи злочинців та їх мотивацією, і звичайно мають специфіку організації розслідування.

Однією з причин неефективності розслідування серії злочинів вважається недостатня обізнаність працівників органів внутрішніх справ із методикою розслідування зазначеного виду злочинів, необізнаність із специфікою розслідування такого роду злочинів за кордоном, звідки і виникають проблеми в організації та плануванні розслідування, правильності обрання напрямів та форм розслідування, залучення необхідних спеціалістів та кваліфікованих працівників оперативних підрозділів до розслідування.

Саме ці обставини актуалізують питання організації взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств.

Значний внесок у розроблення та вдосконалення методики розслідування вбивств зробили вчені-криміналісти та процесуалісти України та зарубіжні науковці. Зокрема ця тема вивчалася в дослідженнях Т. В. Авер'янової, Ю. П. Алєніна, В. Д. Басая, В. П. Бахіна, В. Д. Берназа, В. В. Бірюкова, В. К. Весельського, В. І. Галагана, В. Я. Горбачевського, В. Г. Гончаренка, А. В. Дулова, А. Я. Дубинського, В. А. Журавля, А. В. Іщенка, Н. С. Карпова, Н. І. Клименко, О. Н. Колісніченка, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової, І. І. Котюка, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, Г. А. Матусовського, Г. М. Мудьюгіна, М. А. Погорецького, О. С. Саїнчина, М. В. Салтевського, М. Я. Сєгая, Д. Б. Сергєєвої, С. М. Стахівського, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, В. Г. Хахановського, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітька, Б. В. Щура, О. Г. Яновської та багатьох інших.

Проте поза увагою залишилися окремі питання підвищення ефективності взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств, а саме: форми та види такої взаємодії, специфіка криміналістичної характеристики серійних вбивств, як підґрунтя для визначення напрямів розслідування і особливостей організації взаємодії при розслідуванні зазначених злочинів, організаційно-правові основи взаємодії, проблеми створення і використання системи обліків для розкриття та розслідування серійних вбивств, специфіка зазначеної взаємодії щодо збору інформації про особу, яка вчинила злочин.

Аналіз спеціальної криміналістичної літератури дозволив зробити висновки про те, що більшість опублікованих робіт присвячені розробці тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Однак, ці праці створили основу для подальшого розвитку теоретичних проблем організації розслідування таких злочинів й удосконалення практичних рекомендацій, призначених для працівників правоохоронних органів.

В Україні монографічне дослідження взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств не здійснювалося, дисертаційні роботи з цієї теми не виконувалися. Така обставина визначає актуальність обраної теми дослідження, що обумовлена, в першу чергу, потребами практики у науковому обґрунтуванні методики розслідування серійних вбивств, зокрема в питаннях організації взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами, а також з метою посилення боротьби із серійними вбивствами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105/2007, Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про стан злочинності у державі та координацію діяльності органів державної влади у протидії злочинним проявам та корупції», схваленого Указом Президента України від 27 жовтня 2009 р. № 870/2009, Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 р. № 1911, Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21 жовтня 2011 р. № 1000/2011, Пріоритетних напрямів дисертаційних досліджень МВС України, що потребують першочергового розроблення і впровадження у практичну діяльність органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 років, затверджених наказом МВС України від 29 липня 2010 р. № 347. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 26 квітня 2011 р., протокол № 9 та включено до планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2012–2014 роки. Тему дисертації зареєстровано Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1411, 2011 р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає у дослідженні та узагальненні положень окремих криміналістичних рекомендацій організаційно-правового характеру щодо організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств та формуванні на цій основі пропозицій, спрямованих на вдосконалення зазначеної діяльності.

Для досягнення мети було поставлено такі *задачі*:

- розкрити теоретичні основи поняття та сутність взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств;
- конкретизувати форми, види і структуру зазначеної взаємодії;

- висвітлити організаційно-правові основи взаємодії при розслідуванні серійних вбивств згідно з вимогами чинного законодавства;
- виокремити криміналістичні ознаки серійних вбивств, що складають його криміналістичну характеристику, як підґрунтя для визначення та обрання напрямів взаємодії слідчого з оперативними працівниками;
- визначити джерела криміналістично значимої інформації про особу злочинця, її отримання та використання засобами сучасних інформаційних систем;
- конкретизувати напрями взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час попереднього дослідження джерел інформації про особу, яка вчинила серію вбивств;
- з'ясувати особливості та порядок використання спеціальних знань під час збору інформації про особу, яка вчинила серію вбивств;
- розкрити проблеми та чинники успішної взаємодії слідчого та оперативних працівників під час підготовки матеріалів для проведення судових експертиз.

Об'єкт дослідження – правовідносини, що виникають під час розслідування серійних вбивств.

Предмет дослідження – взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств.

Методи дослідження. В основі методології дослідження лежить комплексний підхід, зумовлений багатоаспектністю поставлених завдань із використанням загальнонаукових та спеціальних методів. Так методологічну основу дисертації становить *діалектичний метод* наукового пізнання соціально-правових явищ в їх суперечностях, розвитку та змінах, що дає можливість об'єктивно дослідити елементи криміналістичної характеристики серійних вбивств та організаційні засади їх розслідування (підрозділи 1.3, 2.1). *Історико-правовий* метод використовувався для аналізу організаційно-правових основ взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами (підрозділ 1.3). *Порівняльно-правовий* метод використано при аналізі чинного КПК України та нормативної правової бази з питань організації взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами (підрозділ 1.3); *системно-структурний* метод – для надання характеристики окремих видів вбивств, формування початкових дій розслідування цих злочинів та механізму взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3); *метод порівняння та узагальнення* – застосовувалися при визначенні особливостей взаємодії та проблемних її аспектів (розділи 2, 3); *статистичний* метод – при вивченні матеріалів кримінальних справ та кримінальних проваджень про серійні вбивства вчинені на території України; *соціологічний метод* – при проведенні опитування слідчих та оперативних працівників ОВС України з питань організації та реалізації їх взаємодії.

Емпіричну базу дослідження становлять дані офіційної статистичної звітності МВС України за період 2009–2013 років; узагальнені результати вивчення 95 кримінальних справ та кримінальних проваджень про вбивства,

об'єднані у серію, що перебували у провадженні слідчих ОВС протягом 2009–2013 років; узагальнені дані опитувань слідчих і оперативних працівників ОВС (250 респондентів, з них 140 слідчих та 110 оперативних працівників, з міста Києва, Вінницької, Донецької, Дніпропетровської, Житомирської, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Хмельницької, Херсонської, Черкаської областей).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є одним із перших в Україні монографічним дослідженням теоретичних і практичних питань взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні серійних вбивств, в якій викладені рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності й оптимізації діяльності з їх розслідування. Автором сформульовано концептуально нові наукові положення та висновки, що мають важливе теоретичне і практичне значення, зокрема:

вперше:

- визначено теоретичні основи поняття взаємодії слідчих і оперативних підрозділів органів внутрішніх справ при розслідуванні серійних вбивств, на основі чого надане авторське визначення зазначеної взаємодії, що ґрунтується на обранні її суб'єктами, напрямків та форм діяльності, а також на принципах її реалізації;

- висвітлено структуру взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств, основними елементами якої визначено її суб'єкти, мету та принципи, з урахуванням реформ у сучасному законодавстві;

- розкрито можливості використання інформаційних систем під час організації зазначеної взаємодії, що виражається у виявленні ознак серійності, під час дослідження та узагальнення інформації в аспекті психологічного, мовного та географічного профілю злочинної діяльності;

удосконалено:

- поняття «серійні вбивства» на основі міждисциплінарного підходу аналізу теоретичних положень кримінального права, кримінології, юридичної психології, під яким слід розуміти два та більше вбивств, що вчиняються в умовах неочевидності, однією особою або групою осіб за попередньою змовою, мають за мету або вирішення сексуальних хвилювань та потреб, або релігійних переконань, або досягнення мети, що обумовлені психічними особливостями злочинця, або ж отримання матеріальних винагород, та характеризуються обранням злочинцем одного способу їх вчинення, з певною періодичністю, що залежить від психологічних та особистісних характеристик злочинця;

- класифікацію форм взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, з врахуванням процесуального відображення факту і результатів зазначеної взаємодії;

- види зазначеної взаємодії: за способом процесуальної реалізації; за слідчою ситуацією; за взаємодіючими суб'єктами; за етапом реалізації взаємодії; в залежності від характеру взаємодії;

– структуру криміналістичної характеристики серійних вбивств як основи для побудови взаємодії слідчого та оперативних працівників під час розслідування серійних вбивств, що є більш складною та широкою ніж криміналістична характеристика інших видів вбивств;

– алгоритм взаємодії слідчого та оперативних працівників під час підготовки матеріалів для проведення судових експертиз, зокрема визначення кола питань, що необхідно виносити на розгляд експерта, під час розслідування зазначеного виду злочинів;

дістало подальший розвиток:

– тактика отримання інформації про особу, яка вчинила серію вбивств, під час слідчого огляду шляхом виокремлення і розгляду специфічних особливостей проведення огляду на відкритій місцевості, у приміщенні, огляду трупу;

– процес попереднього дослідження матеріальних слідів злочину – джерел інформації про особу, яка вчинила серію вбивств, з метою оптимізації процесу розслідування та розкриття злочину «по горячим слідам»;

– порядок та особливості використання спеціальних знань під час збору інформації про особу, яка вчинила серію вбивств, шляхом визначення складу слідчо-оперативної групи із врахуванням спеціалізації відповідних осіб.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що відповідні положення, висновки та рекомендації, отримані в межах дослідження, певною мірою враховані та мають перспективу подальшого впровадження у:

– *практичній діяльності* органів внутрішніх справ України – щодо удосконалення процесу виявлення та розслідування серії вбивств (акти впровадження Управління МВС України в Херсонській області від 29.03.2013 р.; Головного слідчого управління МВС України від 26.02.2014 р.; Управління МВС України в Житомирській області від 03.03.2014 р.);

– *навчальному процесі* – як матеріали для підготовки відповідних навчально-методичних і наукових видань та для проведення занять з навчальних дисциплін «Криміналістика» та «Особливості розслідування окремих видів злочинів» (акти впровадження Національної академії державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького від 05.04.2013 р. №17/1283; Національної академії внутрішніх справ від 04.02.2014 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, оприлюднено на десяти міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях та круглому столі, зокрема: «Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи» (Київ, 2011 р.), «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» (Одеса, 2012 р.), «Спеціальна техніка у правоохоронній діяльності» (Київ, 2011 р.), «Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів» (Київ, 2012 р.), «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (Київ, 2012 р.), «Розкриття злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом

Україні» (Київ, 2012 р.), «Реформування системи кримінальної юстиції в Україні: кримінально-правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми» (Ірпінь, 2012 р.), «Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України» (Київ, 2013 р.), «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в умовах євроінтеграції» (Дніпропетровськ, 2013 р.), «Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ» (Київ, 2013 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у 15 наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні, а також десяти тезах, опублікованих у збірниках доповідей науково-практичних конференцій та матеріалах круглого столу.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що містять у собі дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (267 найменувань) та 4 додатків (на 18 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 252 сторінка, із них основний текст – 204 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, висвітлено ступінь вивчення проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та задачі, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи; виокремлено наукову новизну, розкрито практичне значення одержаних результатів; надано відомості про апробацію результатів дослідження, публікації, структури та обсягу дисертації.

Розділ 1 «Теоретичні основи взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств» складається з трьох підрозділів, у яких дисертант розглядає ступінь наукової розробленості знань про поняття, сутність, принципи зазначеної взаємодії, дає загальну характеристику сучасного розуміння такої взаємодії, її видів, форм та розкриває організаційно-правові основи зазначеної взаємодії.

У підрозділі 1.1 *«Поняття, сутність і принципи взаємодії»* систематизовані наукові здобутки науковців із питань визначення поняття та сутності взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, зокрема Белкіна Р. С., Герасімова І. Ф., Іщенко Є. П., Кондратьєва Я. Ю., Митричева С. П., Порубова А. М., Седової Т. О. та інших.

На основі думок зазначених науковців надано авторське визначення взаємодії слідчих і оперативних підрозділів органів внутрішніх справ – це спільна, узгоджена діяльність, з розробки та проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, встановлення винних, виявлення обставин, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, виявлення та вивчення змін у навколишній обстановці, що відбулися внаслідок

протиправних дій, розроблення та вжиття тактичних заходів з виявлення, фіксації та дослідження криміналістично значимої інформації, що в подальшому набуває форму доказів, проведення досудового розслідування з метою швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінального правопорушення; що врегульована законодавством України та базується на принципах єдиного керівництва й організуючої ролі слідчого; розподілу компетенції та посадових обов'язків; самостійності учасників взаємодії у виборі засобів і методів своєї діяльності; самостійності оперативного працівника у виборі методів оперативно-розшукової роботи; комплексності використання засобів і методів, які є у розпорядженні слідчого та оперативних працівників; незацікавленості суб'єктів кримінального провадження у результатах розслідування; повноцінного використання передових методик, наукових і технічних досягнень у профілактиці, розкритті і розслідуванні кримінальних правопорушень; оптимального і раціонального використання можливостей, які мають суб'єкти взаємодії; нерозголошення даних досудового розслідування й оперативних відомостей; своєчасності й постійності у взаємодії.

У підрозділі 1.2 «*Форми, види і напрями взаємодії*» розглянуті та узагальнені форми, види та напрями взаємодії, що мають динамічний характер та змінюються в залежності від етапу розслідування. На кожному з етапів взаємодія має свої форми, в залежності від форми фіксації результатів зазначеної взаємодії та її характеру.

Взаємодія між слідчим та оперативним працівником не є обмеженою у часі, тому ми розділили її на етапи, а саме: 1) до початку кримінального провадження – до внесення інформації до Єдиного реєстру досудового розслідування (ЄРДР) коли злочин виявлено працівниками ОВС; 2) на початковому етапі розслідування – після надходження заяв та повідомлень про вчинене кримінальне правопорушення, проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій; 3) на подальшому етапі розслідування – під час проведення необхідних слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

На кожному з етапів зазначена взаємодія має свої форми. У вузькому розумінні можна виділити такі форми взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств: 1) за способом процесуального закріплення результатів взаємодії; 2) за метою взаємодії; 3) за послідовністю роботи з джерелами інформації про злочину подію та особу, яка вчинила злочин; 4) організаційна форма.

Виходячи із класифікації форм взаємодії автор визначив її види: за способом процесуальної реалізації – взаємодія під час слідчих (розшукових) дій; взаємодія під час негласних слідчих (розшукових) дій; за видом злочину; за кількістю та якістю криміналістичної інформації – взаємодія між слідчим та оперативним підрозділом по встановленню особи злочинця, по встановленню особи загиблого, по встановленню механізму вчинення злочину; за слідчою ситуацією; за взаємодіючими суб'єктами – взаємодія слідчого з працівниками карного розшуку, слідчого з оперативними працівниками по боротьбі з

економічною злочинністю, взаємодія слідчого з працівниками управління по боротьбі з організованою злочинністю, взаємодія слідчого із працівниками підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків; за етапом реалізації взаємодії – взаємодія до початку кримінального провадження – до внесення інформації до ЄРДР, взаємодія на початковому етапі розслідування, взаємодія на подальшому етапі розслідування; в залежності від характеру взаємодії – взаємодія організаційного, теоретичного, психологічного видів.

У підрозділі 1.3 «*Організаційно-правові основи взаємодії при розслідуванні серійних вбивств*» автором проведено узагальнення законодавства щодо порядку врегулювання взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами, використання форм взаємодії, та на цій основі виокремлено недоліки, що впливають на злагоджені дії підрозділів, які розкривають та розслідують серію вбивств.

Під час розслідування не можливо керуватися вимогами одного із законів або нормативних актів, тому що розслідування це багатогранний комплекс організаційно-правової діяльності. Без комплексного застосування вимог усіх нормативних документів досягти єдиного вірного результату – розкриття злочину і встановлення винного – неможливо.

Автором визначено, що проблемними організаційними аспектами є: психологічна несумісність слідчого та оперативного працівника (21,0 %); ухилення одного з суб'єктів взаємодії від виконання доручень (обов'язків) (13,0 %); недовіра, недоброзичливе ставлення зі сторони слідчого (18,0 %); сковування слідчим ініціативи оперативного працівника з проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій (23,0 %); непрофесійне ставлення слідчого до оперативного працівника (5,0 %); заперечення зі сторони оперативного працівника керівної ролі слідчого (10,0 %); заміна складу слідчо-оперативної групи, яка проводила огляд місця події, іншою, яка проводить безпосереднє розслідування серії вбивств (64,0 %).

Розділ 2 «Практичні основи та актуальні питання організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств» складається з двох підрозділів, де детально розглянуте питання структури криміналістичної характеристики серійних вбивств, знання елементів якої визначає напрями та форми зазначеної взаємодії, а також проблемні питання використання криміналістично значимої інформації за допомогою інформаційних систем.

У підрозділі 2.1 «*Визначення структури криміналістичної характеристики серійних вбивств як основи побудови взаємодії слідчого та оперативних працівників під час розслідування серійних вбивств*» зосереджено увагу на структурі криміналістичної характеристики та особливостях її елементів, що відрізняють серійні вбивства від інших видів вбивств.

Проведене нами дослідження дозволяє стверджувати, що структура криміналістичної характеристики серійних вбивств є більш широкою та складною, ніж криміналістична характеристика інших видів вбивств. Так до структури криміналістичної характеристики серії вбивств необхідно включити

такі елементи: 1) характеристика вихідної криміналістичної інформації; 2) спосіб вчинення злочину в його широкому розумінні (повноструктурний, що включає в себе підготовку, вчинення та приховування); 3) механізм вчинення злочину; 4) відомості про обставини вчинення злочину (обстановка вчинення злочину); 5) слідова картина злочину; 6) обставини, що характеризують особу злочинця; 7) обставини, що характеризують особу жертви злочину; 8) мета й мотиви вчинення вбивств; 9) зв'язок конкретного епізоду з цією серією вбивств.

У результаті аналізу матеріалів кримінальних справ та кримінальних проваджень, враховуючи елементний склад криміналістичної характеристики багатоепізодних вбивств автором проведено розподіл серійних вбивств: вбивства, вчинені з метою отримання сексуального задоволення під час його вчинення; вбивства, з метою усунення спротиву жертви перед або під час звалтування; вбивства, з метою вчинення статевого акту з трупом; вбивства з метою приховування слідів злочину; вбивства, вчинені у відповідь на дії, що розцінені як приниження; вбивства під час вчинення розбійних нападів з метою заволодіння матеріальними цінностями (як приклад, вбивства водіїв, з метою заволодіння їх транспортним засобом); вбивства, що вчиняються на замовлення, тобто найманими особами – кілерами, мають за мотив отримання грошової винагороди за вбивство; вбивства на ґрунті психічних розладів, які не мають на меті задоволення сексуальних потреб, а є наслідком виконання наказів голосів, або уявних осіб, вчинення вбивств з метою, так званого очищення суспільства від «непотрібних осіб» або інших нелюдських задумів.

У підрозділі 2.2 «Проблеми створення і використання системи обліків для розкриття та розслідування серійних вбивств» узагальнено думки науковців, результати закордонного досвіду (В. В. Бірюков, Дж. Дуглас, Д. Еверит, Д. Кантер, Т. А. Новогребелець, К. Расслер, Д. К. Россмо, І. В. Усанов, В. М. Шевченко, Х. Шехтер) та результати анкетування практичних працівників щодо проблемних питань створення і використання системи обліків для розкриття та розслідування серійних вбивств.

Автор дійшов до висновку, що крім матеріальних слідів, що обліковуються та реєструються у відповідних системах, важливим під час розслідування серійних вбивств, у криміналістичному значенні є реєстрація, узагальнення та аналіз інформації, що характеризує особу злочинця, а саме її психологічний аспект (створення психологічного портрету злочинця (ППЗ) як один з видів ППЗ так званий «географічний профіль» – як аналіз поведінкових патернів (шаблонів), що використовує різноманітні техніки, такі як: дослідження відстані до місця вчинення злочину, демографічні характеристики, центрографічний аналіз, злочинна «географічна мішень», аналіз точки відліку (старту), аналіз ступеню розповсюдження, аналіз місця постійного та тимчасового мешкання, загальний аналіз.

У дослідженні автор вказує на можливе отримання інформації про особу злочинця за усним мовленням. Дослідження не лише фонетичного змісту голосу особи, а також і словесного запасу дозволяє висувати версії щодо особи

злочинця про її соціальний статус, професію, захоплення.

На сьогоднішній день на законодавчому рівні не закріплене використання пізнань у галузі психології під час розслідування тяжких злочинів, чинні нормативні документи безпосередньо не регламентують діяльність по складанню психологічних портретів і їх використання в правоохоронній діяльності. Автоматизований спосіб обробки інформації, що не є матеріальною, може виявитися хорошим підґрунтям для виявлення ознак серійності.

Розділ 3 «Специфіка взаємодії слідчого і оперативних підрозділів щодо збору інформації про особу, яка вчинила серію вбивств» детально розглядаються питання організації зазначеної взаємодії, метою якої є отримання інформації про особу злочинця під час провадження окремих слідчих (розшукових) дій.

У підрозділі 3.1 «Збір інформації про особу, яка вчинила серію вбивств, у процесі слідчого огляду» автором акцентовано увагу на вивчення та аналіз невербальної інформації під час огляду місця події, яка може не лише вказати на серійний характер вбивств, а й надати значний масив інформації про особу злочинця.

За результатами вивчення матеріалів кримінальних проваджень про серійні вбивства та анкетування практичних працівників, зроблено висновок, що речові докази сприяли:

1) встановленню вчинення декількох нерозкритих вбивств однією особою в 82,9 % вивчених серіях. Висновок про серійний характер вбивств був оснований на співпадінні результатів експертних досліджень таких слідів та об'єктів: ушкодження на тілі жертви – у 64,5% серій, що розслідувались; слідів пальців рук – у 3,5 % серій; слідів крові та сперми – у 6,9 % серій; слідів використання вогнепальної зброї – у 9,2 % серій; інших слідів (взуття, транспортних засобів, матеріалів та речовин) – менше 2,1 %.

2) висновок про серійний характер вбивств був оснований на висновках психологів – у 34,0 % серій.

3) встановлення особи злочинця за виявленими на місці події: слідам пальців рук – у 9,8 % серій; слідам сперми – у 12,2 % серій; за слідами крові – у 0,3 % серій.

Автором виділено специфічні обставини, що відрізняють тактику проведення огляду місця при розслідуванні серійних вбивств: виявлення трупів жертв коли минуло багато часу з моменту його вчинення, незначна кількість слідової інформації, час перебування останків у землі, воді, на відкритому повітрі; особливості ґрунту при захороненні трупу (пісок, каменистий ґрунт, глина); наявність характерних для даної місцевості мікроорганізмів, рослин та тварин; глибина захоронення останків, та їх вплив на стан трупу; виявлення трупу в умовах низьких або високих температур.

У підрозділі 3.2 «Попереднє дослідження матеріальних слідів злочину – джерел інформації про особу, яка вчинила серію вбивств» розглянуто основні напрями діяльності слідчого та оперативних підрозділів з аналізу та синтезу отриманої первинної інформації на початковому етапі розслідування.

Першою формою пізнання автором визначено не процесуальне сприйняття об'єктів огляду, що має орієнтуєчий характер для розслідування в загалі та визначення методів та засобів проведення огляду місця події в конкретній слідчій ситуації.

На думку автора, узагальнюючим та більш ефективним методом попереднього дослідження матеріальних слідів злочину, що несуть у собі інформацію про особу злочинця, є моделювання. Саме під час моделювання події злочину реалізуються принципи взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами такі як оптимальне та раціональне використання можливостей взаємодіючих суб'єктів, своєчасність і постійність організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами, зацікавленість взаємодіючих суб'єктів та їх психологічна сумісність.

Попереднє дослідження матеріальних слідів злочину як джерел інформації про особу, яка вчинила серійні злочини – це діяльність проваджена як процесуальним так і не процесуальним шляхом, використовуючи при цьому весь арсенал методів та засобів криміналістики, що направлені на пізнання властивостей та притаманних відображень особи в навколишньому середовищі.

У підрозділі 3.3 «Використання спеціальних знань під час збору інформації про особу, яка вчинила серію вбивств» автором розглянуті питання залучення до розслідування та реалізації досвіду і знань спеціалістів та експертів під час розслідування серії вбивств.

Автор акцентує увагу на двох формах використання під час розслідування спеціальних знань. Так до непроцесуальної форми пізнання та задля виявлення злочинців автор відносить використання допомоги спеціалістів (її непроцесуальний аспект) таких як сексопатологів, психологів, до яких можливо за консультацією зверталися жінки у зв'язку з незвичайною поведінкою чоловіка, близької людини.

Друга форма такої допомоги носить процесуальний характер – тобто визначене КПК України застосування спеціальних знань під час кримінального провадження. Адже для того, щоб отримана інформація під час непроцесуальної діяльності слідчого та оперативних працівників мала доказове значення їй необхідно надати процесуальної форми.

Вдалим, на думку автора, буде складання спеціалістом орієнтуєчої таблиці, де можуть бути відображені не лише достовірно встановлені факти, але й відомості ймовірного характеру. Такі орієнтуєчі таблиці не повинні мати процесуальної форми та бути додатками до матеріалів кримінальних проваджень, інформація в них повинна бути викладена в довільній формі. А на основі цих таблиць можуть складатися довідки та висновки процесуальної форми, що регламентуються ст.99 КПК України.

Проведене вивчення практики розслідування серійних вбивств свідчить, що в проведенні огляду місця події беруть участь: спеціаліст-криміналіст (99,7 % оглядів по серійним вбивствам) та судово-медичний експерт (93,3 %). На інших спеціалістів, таких як біологи та кінологи, припадає 14,6 %, психолог

– 2,0 %. Нами не виявлено фактів участі інших спеціалістів у проведенні огляду місця події за зазначеними справам, таких як одоролог, мікробіолог та інших.

У підрозділі 3.4 «Особливості взаємодії слідчого та оперативних працівників під час підготовки матеріалів для проведення судових експертиз» автор дослідив проблемні питання практики, що виникають при призначенні та проведенні судових експертиз.

Враховуючи значний масив запитань, що виникають у слідчого під час розслідування серії вбивств необхідним стає залучення до цієї діяльності оперативних працівників, а саме у спільному обранні напрямів залучення спеціальних знань, формулюванні питань для експертного дослідження, обранні експертного закладу.

У залежності від слідчої ситуації та виду вбивства виникає потреба в різних видах експертиз, однак загальної для всіх видів експертиз залишаються особливості підготовки матеріалів для їх призначення. Крім загальновідомих методів та способів виявлення та вилучення слідчої інформації, що в подальшому буде направлена на експертне дослідження, слідчий повинен володіти масивом знань про можливості таких досліджень.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки проведеної роботи, вважаємо за доцільне сформулювати такі висновки дослідження проблем організації взаємодії між слідчим та оперативними працівниками під час розслідування серійних вбивств, що мають як теоретичне, так і практичне значення.

1. На основі аналізу криміналістичної літератури, критичного осмислення поглядів різних криміналістів, із врахуванням змін у кримінальному процесуальному законодавстві надано авторське визначення взаємодії слідчого та оперативних підрозділів, що ґрунтується на визначенні її сутності та принципах реалізації.

Обґрунтовано, що сутність зазначеної взаємодії визначається її суб'єктами. Суб'єктами зазначеної взаємодії виступають слідчий та оперативні працівники права, обов'язки яких визначені й регламентуються КПК України, де визначені засади взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами, зазначається, що співробітник оперативного підрозділу під час виконання доручень слідчого, прокурора користується повноваженнями слідчого, однак співробітники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора. Таке положення не означає обмеження у визначенні шляхів, методів та засобів розслідування оперативними працівниками, а акцентує увагу на узгодженості дій всіх суб'єктів взаємодії.

2. Форми та види взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств перебувають у прямій залежності від етапів та

обраних напрямів розслідування, від необхідності проведення конкретної процесуальної дії, від обрання тактики її проведення, від способів фіксації результатів взаємодії, від мети останньої та від характеру взаємодії, що може мати організаційний, теоретичний або психологічний аспекти.

Елементами взаємодії як окремої системи нами визначені такі складові: суб'єкти взаємодії; мета взаємодії; принципи взаємодії: єдине керівництво й організуюча роль слідчого; розмежування компетенції та посадових обов'язків; самостійність учасників взаємодії та водночас їх узгодженості у виборі засобів і методів своєї діяльності; комплексне використання засобів і методів, що є у розпорядженні слідчого та оперативного працівника; оптимальне та раціональне використання можливостей взаємодіючих суб'єктів; нерозголошення даних досудового розслідування й оперативних відомостей; повноцінне використання передових методик, наукових і технічних досягнень у профілактиці, розкритті й розслідуванні злочинів; своєчасність і постійність між слідчим та оперативним підрозділом; зацікавленість взаємодіючих суб'єктів та їх психологічна сумісність.

3. Основою організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств є законодавчі та нормативно-правові акти, а також науково розроблені рекомендаційні матеріали щодо психологічної сумісності суб'єктів взаємодії.

Організаційний аспект зазначеної взаємодії обумовлений особливостями місць вчинення злочинів (різноманітністю території та локалізацією слідової інформації), виявленням подібних злочинів на території інших областей (відповідно відсутністю психологічного контакту між суб'єктами), отриманням інформації щодо подібності у слідчій картині, в способах вчинення та приховування злочинів, у подібності особи жертв, не лише з метою виявлення винних, та доказування їх вини, а й з метою припинення серії вбивств.

Введення інституту негласних слідчих (розшукових) дій викликало ряд проблемних питань щодо організації взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами під час розслідування кримінальних правопорушень. Однак, автором обґрунтовано, що така обставина не виключає значимості оперативно-розшукових заходів, а навпаки утворює новий вид взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами. Коло завдань, які можна вирішити шляхом застосування як негласної слідчої (розшукової) дії так і оперативно-розшуковим заходом, є досить широким. Комплексне застосування слідчої (розшукової) та негласної слідчої (розшукової) дії, крім пізнавального значення, може мати не тільки зміст інформації, але й її емоційне забарвлення, фонова та інша інформація, що може супроводжувати мову, поведінку особи і бути зафіксована, наприклад, звукозаписуючими пристроями. Саме процесуальне супроводження проведення негласних слідчих (розшукових) дій надають отриманій інформації форму доказів.

4. Обґрунтовано, що виокремлення криміналістичних ознак серійних вбивств, таких як вихідна криміналістична інформація, спосіб, механізм, обстановка вчинення злочину, слідчі картина, особа злочинця та жертви, мети

й мотив злочину, зв'язок епізодів серії, що в цілому складають його криміналістичну характеристику, необхідне для визначення та використання технічних засобів, що використовуються для виявлення та розслідування подібних злочинів, розробки тактичних прийомів, планування процесуальних дій, що в загальному охоплює питання організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами. Саме вичерпний аналіз елементів криміналістичної характеристики дозволяє слідчому об'єднати злочини в серію, визначити коло підозрюваних, напрями розслідування.

Особливості методики розслідування по конкретній справі про серійні вбивства, на практиці обумовлюється видом та змістом вже відомих слідчому елементів криміналістичної характеристики злочину, тут необхідно послідовно рухатися від відомих елементів характеристики до невідомих, в залежності від обставин злочину.

5. Вихідна криміналістична інформація є підставою для вжиття невідкладних заходів з припинення та попередження серійних вбивств, а також для організації проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів. Вихідна криміналістична інформація має свої особливості та певне якісне навантаження в залежності від виду вбивства. Виходячи з динаміки розладів потягів у серійних сексуальних вбивць, яка обумовлює і типовість вчинення ними серій вбивств, ми умовно виділяємо п'ять груп таких осіб: «типові маніяки»; «приховувачі»; особи з проявами справжнього садизму; «нетипові маніяки», тобто ті, які не відчувають сексуального задоволення під час вчинення вбивств; «професіонали», іншими словами «кілери», які вчиняють вбивства за матеріальною мотивацією.

Так, враховуючи наведену класифікацію, можна визначити, що джерелами криміналістично значимої інформації про особу злочинця є: спосіб вчинення вбивства, механізм реалізації злочинного задуму, залишенні навмисно або з необережності сліди (відбитки рук, біологічні виділення людини, написи чи голосові повідомлення), спосіб приховування злочину в цілому або окремих його елементів.

Питання вдосконалення автоматизованих систем реєстрації та обробки криміналістично значимої інформації залишається актуальним і в наш час. Автор дійшов до висновку, що окрім автоматизованого способу реєстрації та обробки матеріальної інформації, що виявляється під час розслідування серійних вбивств, підґрунтям для виявлення ознак серійності, є дослідження та узагальнення інформації в аспекті психологічного, мовного та географічного профілю злочинної діяльності. Сприяти цьому може досвід, що вже накопичився у ФБР США, де існує добре налагоджена система реєстрації тяжких злочинів, що дозволяє створювати бази даних, що оброблюються з використанням кластичного аналізу, а також у відповідних службах Великобританії та Російської Федерації.

6. Автором визначено, що найбільшого значення набуває взаємодія слідчого і оперативних підрозділів під час попереднього дослідження джерел інформації про особу, яка вчинила серію вбивств. Так взаємодія слідчого з

оперативними підрозділами повинна бути направлена на виявлення інформації щодо підтвердження версії про серійний характер вбивств: ушкодження на тілі жертви; сліди пальців рук; сліди сперми; сліди використання холодної та вогнепальної зброї, інших засобів вчинення злочину (мотузки, скотчу, проволоки); інших слідів (взуття, транспортних засобів, матеріалів та речовин); визначення кола підозрюваних: за способом вчинення злочину, його приховування, за механізмом вчинення вбивства; визначення періодичності вчинення вбивств; визначення ймовірного наступного місця вчинення злочину та ймовірної жертви; визначення можливих способів припинення наступного вбивства.

Інформація, що отримана під час попередніх оглядів місць події при розслідуванні серій вбивств, повинна бути використана для проведення пошуку аналогічних слідів на місці нового вбивства. Дана діяльність повинна проводитись не лише слідчим, а у його тісній взаємодії з оперативними підрозділами.

7. Основними та першопочатковими слідчими (розшуковими) діями під час розслідування злочинів, що розглядаються нами, є: огляд місця події, пред'явлення для впізнання трупів загиблих, призначення експертиз.

З метою підвищення ефективності проведення слідчих (розшукових) дій по провадженню про серійні вбивства у найбільш складних слідчих ситуаціях, коли особа, яка вчинила цю серію, невідома, обов'язковими учасниками повинні бути такі спеціалісти: судово-медичний експерт, спеціаліст-криміналіст, біолог, мікробіолог, психолог, кінолог. У випадку виявлення невпізаного трупу – медик-криміналіст. Залучення інших спеціалістів визначається особливостями слідчої картини конкретного місця події та серії вбивств, що розслідується.

Необхідність використання спеціальних знань при розслідуванні серій вбивств обумовлена специфічністю окремих обставин, а саме: виявлення трупів жертв, коли минуло багато часу з моменту його вчинення, незначна кількість слідчої інформації, час перебування останків у землі, воді, на відкритому повітрі; особливості ґрунту при захороненні трупу; наявність характерних для даної місцевості мікроорганізмів, рослин та тварин; глибина захоронення останків, та їх вплив на стан трупу; виявлення трупу в умовах низьких або високих температур.

8. Враховуючи практику призначення та проведення судових експертиз із метою підвищення ефективності її результатів та їх використання для розкриття та розслідування серійних вбивств, необхідне дотримання таких правил: 1) під час розслідування серійних вбивств огляд трупів на місцях їх виявлення та проведення судово-медичних досліджень всіх тіл жертв необхідно доручати одному судово-медичному експерту; 2) обов'язкова участь слідчого, в провадженні якого знаходиться серія, що розслідується, під час проведення судово-медичної експертизи трупу, або ж доручити бути присутнім оперативному працівнику, який входить у склад слідчо-оперативної групи по розслідуванню зазначеної серії вбивств; 3) з метою ідентифікації засобів

вбивств, а також встановлення інших важливих обставин вчинення злочинів, що розслідуються, необхідне призначення комплексних експертиз із поєднанням зусиль спеціалістів різних галузей спеціальних знань тобто призначення комплексних та комісійних експертиз; 4) при формулюванні питань, що ставляться перед експертом, враховувати зауваження та думки оперативного працівника; 5) не обмежувати співпрацю під час проведення судових експертиз лише процесуальною формою, вербальну інформація не завжди можна відобразити у документах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Яковчук С. В. Поняття, сутність і принципи взаємодії слідчого з оперативними підрозділами / С. В. Яковчук // Митна справа. – 2012. – № 1. – С. 320–324.

2. Яковчук С. В. Використання спеціальних знань під час проведення окремих слідчих дій при розслідуванні серійних вбивств / С. В. Яковчук // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) – 2011. – № 2–3. – С. 370–378.

3. Яковчук С. В. Особливості організації проведення огляду місця події при розслідуванні серійних вбивств / С. В. Яковчук // Митна справа – 2012. – № 3. – С. 104–109.

4. Яковчук С. В. Проблеми створення і використання системи обліків для розкриття та розслідування серійних вбивств / С. В. Яковчук // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 1. – С. 351–358.

5. Яковчук С. В. Организационно-правовые основы взаимодействия следователя с оперативными подразделениями при расследовании серийных убийств / С. В. Яковчук // Право и политика. – 2013. – № 3. – С. 301–304.

6. Яковчук С. В. Поняття «серійні вбивства»: серія – це більше ніж один / С. В. Яковчук // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи [Текст] : тези доп. VII Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 4 лист. 2011 р.) / [редкол. : В. В. Коваленко, О. М. Джу́жа, М. В. Костицький та ін.] – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. – С. 100–101.

7. Яковчук С. В. Актуальні питання використання спеціальних знань під час проведення окремих слідчих дій при розслідуванні серійних вбивств / С. В. Яковчук // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави [Текст] : тези доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф., част. 1 (Одеса, 24 лют. 2012 р.). – Одеса : ОДУВС, 2012. – С. 266.

8. Яковчук С. В. Використання спеціальної техніки та спеціальних методів ототожнення загиблих за ознаками зовнішності під час розслідування серійних вбивств / С. В. Яковчук // Спеціальна техніка у правоохоронній діяльності [Текст] : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25 лист. 2011 р.) /

упоряд. : Ю. Ю. Орлов, С. В. Кухаренко, В. Б. Школьній. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С.176–177.

9. Яковчук С. В. Особливості організації проведення огляду місця події при розслідуванні серійних вбивств / С. В. Яковчук // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів [Текст] : зб. наук. праць за матеріалами наук.-практ. конф. (Київ, 29 берез. 2012 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С. 212–213.

10. Яковчук С. В. Взаємодія слідчих і оперативно-розшукових органів у процесі розкриття злочинів із врахуванням правових реформ в Україні / С. В. Яковчук // Правові реформи в Україні: реалії сьогодення [Текст] : Ч. 2 : матеріали IV Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 11 жовт. 2012 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С. 159–161.

11. Яковчук С. В. Використання спеціальних знань під час проведення окремих слідчих дій при розслідуванні серійних вбивств / С. В. Яковчук // Розкриття злочинів за новим КПК України [Текст] : зб. наук. праць за матеріалами наук.-практ. конф. (Київ, 8 лист. 2012 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С. 200–201.

12. Яковчук С. В. Приховування, як елемент криміналістичної характеристики серійних вбивств / С. В. Яковчук // Реформування системи кримінальної юстиції в Україні: кримінально-правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми : збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 10-річчя Ірпінської фінансово-юридичної академії та 80-річчя з дня народження відомого вченого-криміналіста сучасності, доктора юр. наук, професора Бахіна В. П. (Ірпінь, 16 лист. 2012 р.). – Ірпінь : Ірпінська фінансово-юридична академія, 2012. – С. 364–365.

13. Яковчук С. В. Співвідношення елементів криміналістичної характеристики серійних вбивств / С. В. Яковчук // Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ [Текст] : матеріали круглого столу (24 квіт. 2013 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – С. 203–204.

14. Яковчук С. В. Організаційно-правові основи взаємодії при розслідуванні серійних вбивств / С. В. Яковчук // Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим КПК України [Текст] : зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 5 лип. 2013 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – С. 183–185.

15. Яковчук С. В. Організація взаємодії слідчого та оперативних працівників під час підготовки матеріалів для проведення судових експертиз під час розслідування серійних вбивств / С. В. Яковчук // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в умовах євроінтеграції : матеріали укр.-польськ. конф. (Дніпропетровськ, 15 лист. 2013 р.). – Дніпропетровськ : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 240–241.

АНОТАЦІЯ

Яковчук С.В. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2014.

Дисертацію присвячено теоретичним і практичним питанням діяльності органів досудового розслідування, прокуратури і суду з питань організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування серійних вбивств, що направлені на ефективне розкриття та розслідування таких злочинів.

Визначено особливості організаційно-правових основ зазначеної взаємодії; досліджено її практичні основи та актуальні питання; удосконалено структуру криміналістичної характеристики серійних вбивств як основу побудови зазначеної взаємодії; проаналізовано проблемні питання створення і використання системи обліків; виокремлено специфіку взаємодії слідчого і оперативних підрозділів щодо збору інформації про особу, яка вчинила серію вбивств, зокрема під час збору інформації про особу, яка вчинила серію вбивств.

Ключові слова: взаємодія, досудове розслідування, слідчий, оперативні підрозділи, серійні вбивства, судова експертиза.

АННОТАЦИЯ

Яковчук С.В. Взаимодействие следователя и оперативных подразделений при расследовании серийных убийств. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2014.

В диссертации на основе современных теоретических концепций науки криминалистики в Украине, стран СНГ, а также стран Европы и США раскрыты основы взаимодействия следователя и оперативных подразделений при расследовании серийных убийств, разработаны отдельные криминалистические рекомендации, которые направлены на повышение эффективности расследования таких преступлений.

В процессе исследования определены: особенности организационно-правовых основ такого взаимодействия; исследовано практические основы и актуальные вопросы организации взаимодействия между следователем и оперативными подразделениями при расследовании серийных убийств. Так же определено структуру криминалистической характеристики серийных убийств, как основу построения такого взаимодействия; проанализировано

проблемные вопросы создания, наполнения и использования системы учетов для раскрытия и расследования серийных убийств; обозначено специфику взаимодействия следователя и оперативных подразделения относительно сбора информации про лицо, которое совершило серию убийств, а именно в процессе следственного осмотра, предварительного исследования материальных следов преступления; указано на возможность и эффективные формы использования специальных знаний во время сбора информации про лицо, которое совершило серию убийств; выделены особенности взаимодействия следователя и оперативных подразделений при подготовке материалов для проведения судебных экспертиз, а также способы их реализации.

Диссертант определил особенности организации такого рода взаимодействия и основные ее элементы, таковыми являются:

1. Субъектами взаимодействия выступают следователь и оперативные подразделения, деятельность которых регламентирована Криминальным процессуальным кодексом Украины, именно эти субъекты уполномочены проводить досудебное расследование, следственные (розыскные) и негласные следственные (розыскные) действия. В соответствии процессуального законодательства Украины сотрудник оперативного подразделения во время выполнения поручений следователя, прокурора имеет полномочия следователя, однако не имеет права на проведение процессуальных действий в уголовном производстве по собственной инициативе или обращаться к следователю судье или прокурору. Такое положение не означает ограничение в выборе путей, методов и средств расследования оперативными сотрудниками, а акцентирует внимание на согласованности действий всех субъектов взаимодействия.

2. Цель взаимодействия – установление истины в деле, установление личности преступника.

3. Принципы взаимодействия.

В диссертации автор анализирует действующее законодательство, которое является организационно-правовой основой организации взаимодействия между следователем и оперативными подразделениями при расследовании серийных убийств и приходит к выводу, что во время расследования невозможно оперировать требованиями одного из законов или нормативных актов, так как расследование это многогранный комплекс организационно-правовой деятельности. Без комплексного использования требований нормативных документов достичь единственного верного результата – раскрыть преступление и установить личность виновного – не возможно.

Диссертант в своем исследовании анализирует структуру криминалистической характеристики серийных убийств, определяя ее как основу построения и реализации направлений взаимодействия, которое рассматривается.

Так же автор определил основные и наиболее эффективные при расследовании данного вида преступлений формы и направления реализации взаимодействия между следователем и оперативными подразделениями при сборе информации о лице, которое совершило серию убийств.

Ключевые слова: взаимодействие, досудебное расследование, следователь, оперативные подразделения, серийные убийства, судебная экспертиза.

SUMMARY

Jakovchuk S. The interaction of an investigator with the operational units in the investigation of serial murders. – *Manuscript.*

The thesis for the degree of candidate of law, specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; forensic expertise; operational search activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2014.

The thesis is devoted to theoretical and practical issues of pre-trial investigation, prosecution and court on the organisation of the interaction of an investigator with the operational units in the investigation of serial murders aimed at an effective detection and investigation of crimes.

The features of the organizational and legal basis of the interaction are defined; the practical foundations and current issues are investigated; the structure of criminalistics characteristic of serial murders as basis for the development of that interaction is defined; the problematic issues of creation and use of the accounting system are analyzed; the specific of the interaction of an investigator and the operational units to collect information about an individual who committed a series of murders, particularly while collecting information about an individual who committed a series of murders is pointed out.

Keywords: interaction, pre-trial investigation, investigator, operational units, serial murders, forensic expertise.